CENA WOLNOŚCI NA PODSTAWIE ŚWIADECTW PAMIĘTNIKÓW

Petr Šimíček, Stowarzyszenie Obywatelskie PANT, Republika Czeska

Zestaw zadań dla uczniów, opartych na pracy z kilkoma rodzajami źródeł historycznych oraz podstawowymi pojęciami i charakterystykami. Głównym materiałem całego zestawu jest wpis do pamiętnika mojego dziadka, który w analizie historycznej „Jaka jest cena mojej wolności?" opublikował słowacki historyk dr Miroslav Londák, z Instytutu Historycznego Słowackiej Akademii Nauk. Ten zestaw materiałów uzupełniają pytania i zadania dla uczniów. Mają ich zainspirować do zastanowienia się nad ceną wolności człowieka, a także wyobrażenia jednostkowego losu człowieka w ramach wielkiej historii burzliwego XX wieku.

TEKSTY PAMIĘTNIKA

TEKST A

Kiedy przybyliśmy do tego miasta, kupiliśmy dom i starałem się trochę gospodarować. Chciałem założyć taką mniejszą firmę, w której gotowalibyśmy obiady dla robotników, którzy chodzą do tutejszej fabryki i na budowy. Dalibyśmy radę to robić sami, niemalże własnymi siłami. Żona umie dobrze gotować, córki by pomogły. No, ale to komunistyczne państwo nam nie pozwoli chyba na nic. Musiałem więc iść pracować do fabryki, za robotnika, nic innego mi nie pozostało. A teraz, po tej ich reformie monetarnej, straciliśmy wszystkie pieniądze. I te, które tu zarobiłem i te, które przywiozłem jeszcze z Ziemi dolnych. Już nic innego nam nie pozostaje, jak tylko pracować za tych parę koron, nie mamy już prawie nic, tylko te gołe ręce. Jeszcze nam został dach nad głową.

TEKST B

Zawsze tęskniłem za wolnością – a mam na myśli wolność w szerokim sensie tego słowa. Tęskniłem za wolnością osobistą, religijną – przecież właściwie i z tych powodów nasi przodkowie jeszcze w XVIII wieku opuścili Słowację środkową i przyszli tutaj, na Ziemie dolne, jak dziś nazywamy terytorium Vojvodiny. Ja i moi przodkowie zawsze tęskniliśmy też za taką wolnością, która by była dana samą własnością ziemi – taką, którą można trzymać w garści i przesypywać w dłoniach. Tęskniliśmy za tą gospodarską ziemią, która byłaby nas w stanie, dzięki naszej pracy, wyżywić. W tym zawsze widzieliśmy wolność – w posiadaniu ziemi i w swobodzie gospodarowania. Zawsze byliśmy pracowici i własnymi rękami staraliśmy się, żeby wyżywić nas i nasze dzieci. Jeśli teraz, po zakończeniu wojny, w 1946 roku, wracamy na Słowację, to dlatego, że wierzymy, że naszą wolność znajdziemy także w domu – wolność gospodarowania, wolność religijną, no i wolność narodową. To nam właśnie obiecuje prezydent Beneš. Mamy obiecaną ziemię i wolność. A na Słowacji przecież będziemy w domu.

TEKST C

Całe lata wypracowałem w jednej i tej samej fabryce maszyn (jedna z moich córek będzie tam pracować pewnie całe życie), dostałem i jakąś emeryturę, no, skakać z radości dzięki niej nie można. Kiedy w końcu w zeszłym roku myślałem, że może dożyję powiewu wolności, szybko przyszli Rosjanie i „drugi raz nas wyzwolili" – jak mówi sąsiad. Nie wiem też, czy wolność by w ogóle przyszła. Przecież przez lata mieliśmy problemy i nawet na Ziemie dolne długo nie mogliśmy jechać by zobaczyć naszych bliskich. Temu Dubčekovi się chyba dało wierzyć, ale pozostałym nie wierzyłem. Polityka – to jest tylko szlacheckie świństwo. No, kiedy jestem już na emeryturze, będę chociaż trochę pomagać tutejszej wspólnocie religijnej – prawda, trochę wolności zostało, do kościoła chodzimy wszyscy.

TEKST D

Kiedy przybyliśmy na Słowację, dostaliśmy od Beneša, jak to się u nas mówi, dom na południu po Węgrach, którzy uciekli po skończeniu wojny oraz spory kawał ziemi do zagospodarowania (chyba 20 hektarów), a także żywy inwentarz i jakieś rzeczy. Coś przywieźliśmy z sobą też z Ziemi dolnych, ziemia była urodzajna, wzięliśmy się do pracy i dobrze się nam wiodło. Moje już prawie dorosłe dzieci są dobrze wychowane i dobrze wykonują swoją pracę. Myślałem, że szybko będziemy mogli dokupić ziemi i jakieś maszyny, ale teraz, kiedy zakładają te ich kołchozy, straciliśmy prawie wszystko. Grunty są chyba bezpowrotnie stracone. Będziemy musieli wyprowadzić się do jakiegoś większego miasta i tam szukać sobie innej pracy, ja w jakiejś fabryce, ale swoim dzieciom też muszę coś znaleźć. Jeszcze nam zostało coś z pieniędzy, które przywieźliśmy z Ziemi dolnych, kiedy sprzedaliśmy tam majątek.

Źródło: analiza Miroslava Londák „Jaka jest cena mojej wolności?" (powstała w ramach projektu „Historie sąsiadów – Państwa wyszehradzkie we wzajemnych relacjach i perspektywach" – International Visegrad Fund no. 31210032).

CHARAKTERYSTYKI OKRESÓW HISTORYCZNYCH

A – wprowadzono system ograniczonej liczby partii / de facto brak opozycji politycznej, wszystkie partie były w rządzie / najważniejszą pozycję zdobyła partia, która w Czechosłowacji wcześniej w rządzie nigdy nie była / zasadniczo zmieniło się terytorium Czechosłowacji, jej zróżnicowanie etniczne i orientacja polityki zagranicznej / rosło napięcie polityczne i zbliżał się decydujący konflikt polityczny na temat charakteru państwa

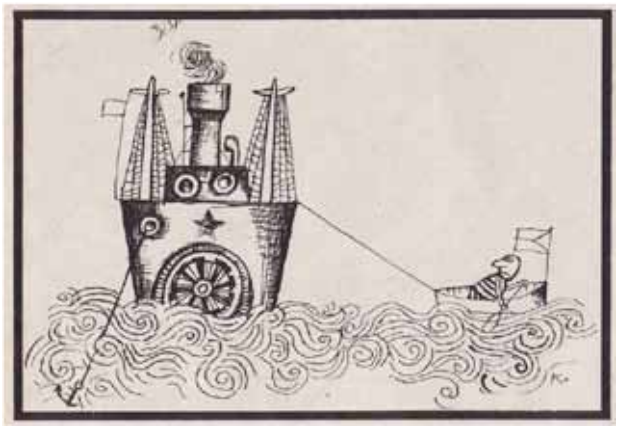
B – nastąpiły istotne zmiany w partii rządzącej /nazwisko nowego prezydenta było symbolem oczekiwanej zmiany reżimu / cenzura została zniesiona / stopniowo urzeczywistniano zasady reformy gospodarczej / nastąpiła niezwykła wolność w sferze kultury / skomplikowała się sytuacja międzynarodowa Czechosłowacji i z ust polityków państw o tym samym systemie politycznym padała krytyka jej dążeń

C – rzeczywistą władzę w państwie miała tylko jedna partia polityczna, reszta stanowiła tło / doszło do zasadniczych zmian w przemyśle, rolnictwie, polityce kulturalnej / w kraju w wielu dziedzinach pracowali sowieccy doradcy / obywatele żyli w strachu przed tajną policją, przeciwnicy reżimu byli sądzeni podczas procesów politycznych / egzekucje, więzienia, obozy pracy / system polityczny i gospodarczy był w głębokim kryzysie, z którego szukano wyjścia w drugiej połowie tego okresu

D – na początku kapitulacja prawie wszystkich najważniejszych polityków i bohaterów narodowych / stopniowe odejście od dotychczasowej polityki wewnętrznej i zagranicznej / czystki w partii rządzącej i wymiana personelu / dziesiątki tysięcy mieszkańców udaje się na wygnanie / większość ludności po jakimś czasie przestaje angażować się społecznie / cenzura i propaganda / rodzi się opozycja, demonizowana przez reżim, a jej działacze prześladowani / na tle dramatycznych wydarzeń w krajach ościennych nadchodzi zmiana systemu

ŹRÓDŁA IKONOGRAFICZNE

A

C

„Kultura Wschodu“ „Kultura Zachodu“

B

„Słowacy władcami we własnym kraju
Rząd reprezentuje wspólnotę państwa Czechów i Słowaków. Słowacka Rada Narodowa, słowackie Komitety Narodowe reprezentują lud słowacki. Przyszła władza Rządu Centralnego oraz Słowackiej Rady Narodowej określone będą w układzie reprezentantów ludu słowackiego i czeskiego.“

D

Svoboda = Wolność

OKRESY HISTORYCZNE

A - normalizacja
B - pre-totalitarna Czechosłowacja (trzecia republika)
C - Praska wiosna
D - okres budowania i „wzmacniania" socjalizmu

I.
Z fragmentu pamiętnika B wypisz, jakiej wolności autor pragnął, w jaką wolność wierzył.

Porównaj wymienione swobody z poniższymi ich definicjami i wybierz z nich te opisy, które prawdopodobnie są najbliższe tej z pamiętnika. Swój wybór uzasadnij.

Kto przedkłada bezpieczeństwo nad wolność, według prawa jest niewolnikiem.
Arystoteles, filozof grecki

Wolna przestrzeń możliwości wyboru, w ramach której człowiek może decydować sam o sobie i za siebie.
Wilhelm Weischedel, filozof niemiecki

Wolności nie da się tylko mieć, nie da się tylko z niej korzystać. Trzeba wciąż ją zdobywać i tworzyć ją za pomocą prawdy.
św. Jan Paweł II

Swobodna decyzja to taka decyzja, która pozwala nam na swobodną decyzję również w przyszłości.
Erich Fromm, niemiecki psycholog i filozof

Nic nie jest ważniejsze, niż wolność.
Ernest Hemingway, pisarz amerykański

Są różne definicje swobody. Jedna z nich mówi, że to możliwość wypicia dowolnej ilości wódki.
Czesław Miłosz, pisarz polski

Wolność, to się powtarza, mówię to za każdym razem, nie jest za darmo. To poświęcenie i cierpienia były ogromne. Wolność nie jest gwarantowana. Nie ma gwarancji, że nie pojawi się jakiś idiota i ponownie kogoś nie ogłupi, jak to się stało z nami. Wolności należy bronić. W obecnej dobie globalizacji, jeśli wolność jest naruszona w jakimś końcu świata, dotyczy to również nas. Koniecznie trzeba coś z tym zrobić, musimy sobie to uświadomić. I nie zapominać o tych, którzy tę wolność zyskali, bronili, przywrócili.
Tomáš Sedláček, czeski generał i więzień polityczny

Określ, który okres w historii Czechosłowacji był według autora pamiętnika wolny lub przynajmniej wolność obiecujący? Dlaczego tak uważał?

Spróbuj określić, czym były tzw. Ziemie Dolne i dlaczego autor tak często je przypomina.

II.

Uważnie przeczytaj FRAGMENTY PAMIĘTNIKA i pomyśl nad opisanymi wydarzeniami.

a) spróbuj uporządkować chronologicznie poszczególne fragmenty na podstawie konkretnych informacji zawartych we wpisach, a następnie zaznacz je w danym okresie historii Czechosłowacji w tabeli (wpisz literę konkretnego fragmentu)

!!! Uwaga – jeden wpis (tekst A, B, C, D) może dotyczyć dwóch okresów historycznych lub w jednym okresie może być więcej wpisów do pamiętnika...

b) na podstawie wiedzy zaczerpniętej z podręczników i innych źródeł, umieść w tabeli przy konkretnych wydarzeniach właściwą CHARAKTERYSTYKĘ OKRESÓW HISTORYCZNYCH czechosłowackiej historii – używając proponowanych charakterystyk

c) na podstawie wiedzy zaczerpniętej z podręczników i innych źródeł oceń, którzy czechosłowaccy POLITYCY byli w danym okresie najbardziej wpływowi

d) do poszczególnych okresów przyporządkuj to ŹRÓDŁO HISTORYCZNE, które najlepiej charakteryzuje dany okres

DANE CZASOWE	OKRES HISTORYCZNY (wybierz A, B, C, D)	CHARAKTERYS-TYKA OKRESÓW HISTORYCZNYCH (wybierz A, B, C, D)	ŹRÓDŁO HISTORYCZNE (wybierz A, B, C, D)	NAJBARDZIEJ WPŁYWOWI POLITYCY	TEKSTY PAMIĘTNIKA (wybierz A, B, C, D)
1945 • • 1948					
1948 • • • 1967					
Styczeń 1968 • • • Sierpień 1968					
1968/69 • • • 1989					

Swoje poszczególne wybory i decyzje uzasadnij w dyskusji z rówieśnikami i nauczycielem...